

І. В БЕЗП'ЯТА

докторант,
Миколаївський національний аграрний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Безп'ята, І. В. Регіональні особливості інвестування аграрного сектору економіки [Текст] / І. В. Безп'ята // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 17. – № 3. – С. 10-14. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті проаналізовано сучасний стан залучення інвестицій в аграрний сектор економіки і визначено основні напрями поліпшення інвестиційного клімату України і в її регіонах.

Ключові слова: *інвестиції; інвестиційний клімат; аграрний сектор; регіональні особливості.*

I. V. BEZPYATA

Doctoral Student,
Mykolayiv National Agrarian University

REGIONAL FEATURES OF THE AGRICULTURAL SECTOR INVESTMENT

Abstract

The article analyzes the current state of attracting investments in the agricultural sector. The main directions of improving the investment climate in Ukraine and its regions are determined.

Keywords: *investments; investment climate; agriculture; regional peculiarities.*

JEL classification: R230

Вступ

У сучасних умовах інвестиції є найважливішим засобом забезпечення умов розвитку ринкової економіки, структурних зрушень у народному господарстві, підвищення якісних показників господарської діяльності загалом і аграрного сектору економіки зокрема. Проте нині власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників недостатні для задоволення їх інвестиційних потреб. Процес покращення інвестиційного клімату та нарощування інвестицій стримує низка чинників, найважливішими серед яких є: непослідовна і недосконала інвестиційна політика держави в аграрній сфері, в якій переважають принципи залишкового виділення бюджетних коштів; недосконалі механізми та схеми їх використання; нерозвиненість інноваційної інфраструктури, надмірне зношення і відсутність умов не лише розширеного, а й простого відтворення основних засобів; несприятливі умови для розвитку малого бізнесу на селі; низька ліквідність інвестицій; невирішеність проблеми іпотеки; недостатнє фінансування заходів щодо розвитку шляхової мережі на селі; недосконалий механізм економічних відносин між галузями, що призводить до низької рентабельності капіталу та недостатньої інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки [6, с. 76]. І тому проблема ефективного інвестиційного процесу в аграрному секторі є однією з найбільш актуальних на сучасному етапі розвитку економіки нашої держави.

Проблемі залучення інвестицій в аграрний сектор присвячені праці багатьох вітчизняних спеціалістів, серед яких Бланк І. О., Гайдуцький П. І., Губський Б. В., Іваницька Г. Б., Кісіль М. І., Месель-Веселяк В. Я., Пересада А. А., Руснак П. П. та ін. Проте багато аспектів, пов'язаних із необхідністю фінансового забезпечення розвитку цієї галузі в окремих регіонах нашої країни, залишається ще поза увагою.

Мета та завдання статті

Метою нашої статті є аналіз сучасного стану залучення інвестицій в аграрний сектор економіки і визначення основних напрямів поліпшення інвестиційного клімату України і в її регіонах.

Виклад основного матеріалу дослідження

Аграрний є одним із найвагоміших секторів народного господарства України. Різкий спад інвестиційної діяльності в сільському господарстві останніми роками призвів до послаблення матеріально-виробничої бази суб'єктів господарювання, зменшення його прибутковості і рентабельності, низького рівня концентрації і спеціалізації виробництва, слабкого розвитку інфраструктури аграрного ринку. Пошук шляхів виходу з тієї кризової ситуації, що склалася в аграрному секторі України, неможливий без залучення додаткових інвестицій. Тому треба звернути увагу на те, як впливає інвестиційна діяльність на функціонування вітчизняного аграрного сектору [1, с. 244].

Виняткового значення для розширення аграрного виробництва набуває проблема інвестиційного забезпечення сільського господарства на регіональному рівні.

Регіональні особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві формуються під впливом природно-кліматичних умов, рівня економічного розвитку регіонів, зональної спеціалізації аграрного виробництва та інших факторів. Аналіз обсягів, динаміки, структури вкладень у розвиток сільського господарства регіонів України за тривалий проміжок часу свідчить, що активність інвестиційних процесів, як правило, вища в областях зі сприятливими природно-кліматичними умовами, вищою родючістю ґрунтів, розвинутою виробничою та соціальною інфраструктурою, тісною співпрацею інвесторів з органами місцевого самоврядування [2, с. 208].

Склад та структура капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги за регіонами України наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Склад та структура капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги за регіонами України*

Регіон	2008		2010 р.		2012 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Україна	16682081	100,00	12105852	100,00	19089695	100,00
АР Крим	571186	3,42	484030	4,00	503658	2,64
Вінницька	711479	4,26	960152	7,93	1437907	7,53
Волинська	237607	1,42	108564	0,90	228254	1,20
Дніпропетровська	972647	5,83	925681	7,65	1226349	6,42
Донецька	973293	5,83	639939	5,29	596328	3,12
Житомирська	304674	1,83	177586	1,47	452675	2,37
Закарпатська	39403	0,24	42899	0,35	43680	0,23
Запорізька	639638	3,83	582001	4,81	584952	3,06
Івано-Франківська	212347	1,27	133134	1,10	331080	1,73
Київська	1449790	8,69	950833	7,85	1441040	7,55
Кіровоградська	597581	3,58	884992	7,31	1284700	6,73
Луганська	677236	4,06	277274	2,29	480259	2,52
Львівська	549794	3,30	430957	3,56	354843	1,86
Миколаївська	496082	2,97	457551	3,78	486080	2,55
Одеська	697212	4,18	497929	4,11	569775	2,98
Полтавська	769280	4,61	628701	5,19	1574464	8,25
Рівненська	283407	1,70	170974	1,41	188334	0,99
Сумська	526330	3,16	279954	2,31	556980	2,92
Тернопільська	658770	3,95	516528	4,27	715612	3,75
Харківська	819078	4,91	407274	3,36	968794	5,07
Херсонська	1185621	7,11	614600	5,08	666707	3,49
Хмельницька	1217790	7,30	471806	3,90	1153174	6,04
Черкаська	1133132	6,79	872247	7,21	1034940	5,42
Чернівецька	262199	1,57	137655	1,14	177909	0,93
Чернігівська	546559	3,28	365445	3,02	918745	4,81

*За даними Державної служби статистики України [3]

Розраховані показники свідчать про те, що за останні п'ять років загальна сума капітальних вкладень у сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги збільшилася на 14,43 %, або 2407,61

млн грн. Зростання обсягів вкладень у 2012 році спостерігалось у Вінницькій (у 2 рази), Дніпропетровській (26,08 %), Житомирській (48,58 %), Івано-Франківській (55,91 %), Кіровоградській (у 2 рази), Полтавській (у 2 рази), Чернігівській (68,10 %) областях. Але при цьому зменшуються вкладення в Донецьку (38,73 %), Луганську (29,09 %), Львівську (35,46 %), Рівненську (33,55 %), Херсонську (43,77 %), Чернівецьку (32,15 %) області.

Також слід зазначити, що найбільшу питому вагу в структурі капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги займають Вінницька (7,53 %), Дніпропетровська (6,42 %), Київська (7,55 %), Кіровоградська (6,73 %), Полтавська (8,25 %) області. Найменшу питому вагу займають Волинська, Закарпатська, Рівненська, Чернівецька області – близько 1 %.

Рівень інвестиційної активності в аграрному секторі, що характеризується обсягами вкладень на одиницю площі [2, с. 208], у окремих областях України істотно відрізняється. Розрахунки наведено в таблиці 2.

Так у середньому по Україні у 2012 році в розрахунок на 1 га сільськогосподарських угідь було вкладено 523,28 грн, що на 14,82 % більше, ніж порівняно з 2008 роком. У окремих областях України видно, що найбільші вкладення були в Київській (952,00 грн), Полтавській (844,99 грн) та Вінницькій, Кіровоградській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській областях – більше 700 грн. Найменші вкладення на 1 га сільськогосподарських угідь в Закарпатській області – близько 100 грн.

Таблиця 2. Розрахунок рівня інвестиційної активності в аграрному секторі економіки у окремих регіонах України*

Регіон	2008 р.			2012 р.		
	Обсяг вкладень, тис. грн	Площа сільсько- господарських угідь, тис. га	Рівень інвестиційної активності, грн /га	Обсяг вкладень, тис. грн	Площа сільсько- господарських угідь, тис. га	Рівень інвестиційної активності, грн /га
Україна	16682081	36603,8	455,75	19089695	36480,6	523,28
АР Крим	571186	1496,1	381,78	503658	1498,9	336,02
Вінницька	711479	1813,1	392,41	1437907	1828,8	786,26
Волинська	237607	841,1	282,50	228254	831	274,67
Дніпропетровська	972647	2211,6	439,79	1226349	2194,8	558,75
Донецька	973293	1762,2	552,32	596328	1780,4	334,94
Житомирська	304674	1324,1	230,10	452675	1290,2	350,86
Закарпатська	39403	408,2	96,53	43680	401,3	108,85
Запорізька	639638	2129,2	300,41	584952	2133	274,24
Івано-Франківська	212347	489,7	433,63	331080	493,3	671,15
Київська	1449790	1525,3	950,49	1441040	1513,7	952,00
Кіровоградська	597581	1763,2	338,92	1284700	1785,7	719,44
Луганська	677236	1733,8	390,61	480259	1704,3	281,79
Львівська	549794	1039,2	529,06	354843	1025,1	346,15
Миколаївська	496082	1788	277,45	486080	1785,9	272,18
Одеська	697212	2258,1	308,76	569775	2206,9	258,18
Полтавська	769280	1889,4	407,16	1574464	1863,3	844,99
Рівненська	283407	837,5	338,40	188334	822	229,12
Сумська	526330	1449,4	363,14	556980	1449,5	384,26
Тернопільська	658770	958,5	687,29	715612	959,9	745,51
Харківська	819078	2170	377,46	968794	2189,2	442,53
Херсонська	1185621	1753,8	676,03	666707	1765	377,74
Хмельницька	1217790	1454,7	837,14	1153174	1469,9	784,53
Черкаська	1133132	1310,9	864,39	1034940	1312,1	788,77
Чернівецька	262199	449,6	583,18	177909	450,1	395,27
Чернігівська	546559	1747,1	312,84	918745	1726,3	532,20

*За даними Державної служби статистики України [3]

Значна різниця в рівнях інвестиційного забезпечення в аграрному секторі економіки України є наслідком передусім відмінностей у рівнях економічного розвитку областей.

В останні роки відбувається поступове економічне піднесення в усіх регіонах України. Але проблеми все одно існують. Наприклад, основною перешкодою для залучення інвестицій в Одеську та Запорізьку області є нестача сировини, для Тернопільської та Вінницької – відсутність налагодженої системи збуту продукції. Існують і спільні для всіх регіонів фактори, які стримують залучення інвестицій. До найбільш вагомих відносяться: низький рівень платоспроможності споживачів, високий рівень податків, нестача оборотних коштів, труднощі з отриманням довгострокових кредитів [4, с. 21].

Для інвесторів особливе значення має вибір пріоритетів інвестиційної діяльності та вибір її найбільш ефективного спрямування. Практика світового досвіду показує, що іноземні інвестиції надходять насамперед у ті країни, де створена стабільна й ефективна законодавча база щодо режиму їх залучення та використання.

Останніми роками поліпшення інвестиційного клімату у вітчизняному аграрному секторі, за оцінками більшості інвесторів, не відбулося. Це зумовлено, з одного боку, проблемами макrorівня (відсутністю сталої законодавчої бази, стратегії розвитку економіки, інфляційними процесами, високими банківськими відсотками), а з іншого боку, внутрішніми проблемами підприємств, які займаються виробництвом та наданням послуг у сільському господарстві (низький рівень ефективності їх бізнесу, відсутність належної інфраструктури у сільській місцевості та достатнього рівня менеджменту їх керівників) [4, с. 26].

Щоб забезпечити стабільну економічну ситуацію в аграрному секторі, необхідно провести в сільському господарстві низку заходів, які передбачали б забезпечення суб'єктам господарювання захист прав власності на землю, майно та результати своєї праці; створення умов для забезпечення кредитами товаровиробників з урахуванням сезонності виробництва; проведення цінової політики та підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників для забезпечення відтворення виробництва сільськогосподарської продукції на основі запровадження заставних цін, регулювання доходів через систему державних дотацій та субсидій; сприяння розвитку мережі дорадчих сільськогосподарських служб і системи моніторингу аграрного ринку.

Створення вільних економічних зон, спільних підприємств дало б можливість більш інтенсивно залучати іноземний капітал, а валютні надходження від агропромислової діяльності значно зміцнили б регіональну економіку. Вільні економічні зони потрібно створювати насамперед на тих територіях, де складаються сприятливі гідрометеорологічні, фінансово-кредитні, природно-кліматичні, митні умови.

Необхідно підвищувати рівень кваліфікації працівників аграрного сектору, зокрема підготовку менеджерів для сільськогосподарського виробництва, які змогли б організувати роботу так, щоб отримати максимум доходів за мінімальних витрат.

Іноземні інвестори незадоволені складністю судового захисту своїх прав, часто рішення затягуються або ж взагалі не виконуються, тому потрібно сприяти судовій реформі щодо питань агропромислового комплексу.

Стимулюючи розвиток експортно-імпортного потенціалу галузі, можна забезпечити конкурентоспроможність аграрного сектору. Присутність іноземних інвестицій є доцільною у тих сферах, які є джерелом конкурентоспроможного експорту сільськогосподарської продукції.

Найбільш пріоритетними і прибутковими сферами для інвестування в аграрний сектор є: оновлення і модернізація на базі нових технологій підприємств, зокрема тих, що займаються заготівлею та зберіганням зерна; впровадження високопродуктивних технологій вирощування сільськогосподарських культур; створення потужностей та сировинної бази для виробництва обладнання для олійно-жирової, м'ясо-молочної, борошномельно-круп'яної та хлібопекарської промисловості; налагодження випуску ефективних хімічних засобів захисту сільськогосподарських рослин і тварин; сільськогосподарська інфраструктура [5, с. 74].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, можна сказати, що причинами порівняно невеликих обсягів інвестицій в аграрному секторі економіки є відсутність сприятливого середовища та обґрунтованої концепції економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх особливостей. Інвестиційний клімат України не є сприятливим, ризики для інвесторів залишаються високими. Поліпшити ситуацію в аграрному секторі можна лише за виваженої політики держави у сфері підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, дотримання економічних законів, вдосконалення законодавства з питань аграрної політики, регулювання кредитних операцій, раціонального розподілу коштів, їх ефективного використання і вчасного повернення боргу.

Список літератури

1. Баєв, О. І. *Інвестиційна діяльність в аграрному секторі* / О. І. Баєв // *Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету*. – Луганськ: ЛНАУ, 2006. – № 62(85). – С. 243-246.
2. Баян, А. В. *Регіональні особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві* / А. В. Баян //

Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2014. – № 84(2). – С. 207-213.

3. Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Інвестиційна політика в аграрному секторі України: проблеми та заходи щодо їх вирішення. Проект «Аграрна політика для людського розвитку» [Електронний ресурс] / Під редакцією Б. Супіханова. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/agro/pub/ua/P2003_01_043_03.pdf.
5. Назарова, Л. В. Розвиток інвестиційних процесів в АПК України: стан, проблеми, перспективи / Л. В. Назарова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 1. – С. 71-75.
6. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
7. Язлюк, Б. О. Стратегія інноваційної безпеки як подолання асиметрії конкурентоспроможності підприємств у міжрегіональному розвитку / Б. О. Язлюк // Наука молода. – 2012. – Вип. 18. – С. 178-184.

References

1. Bayev, O. I. (2006). Investment activity in the agricultural sector. Scientific works of Lugansk National Agrarian University. Lugansk: LNAU, 2006. – № 62 (85). – P. 243-246.
2. Balyan, A. V. (2014). Regional features of investment in agriculture. Scientific Papers Uman National University of Horticulture, 84 (2), 207-213.
3. State Statistics Service of Ukraine. (2014). Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Supihanova, B. (2003). Investment policy in agrarian sector of Ukraine: problems and measures to address them. Agrarian Policy for Human Development. Retrieved from: http://www.undp.org.ua/agro/pub/ua/P2003_01_043_03.pdf
5. Nazarova, L. V. (2011). The development of investment processes in Ukraine AIC: state, problems, prospects / L. V. Nazarova. Scientific Herald: Finance, banks, investment, 1, 71-75.
6. Lupenko, J. O. & Mesel-Veselyaka, V. J. Strategic directions of development of agriculture of Ukraine till 2020. Kyiv: NSC "IAE".
7. Yazliuk, B. O. (2012). Stratehiia innovatsiinoi bezpeky yak podolannia asymetrii konkurentospromozhnosti pidpriemstv u mizhrehionalnomu rozvytku. Nauka moloda, 18, 178-184.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2014 р.